

Az üldöztetés elismert okai a menekültügyi eljárásokban – Az Európai Bíróság legújabb ítélezési gyakorlata

---

LEHÓCZKI BALÁZS

Under the Qualification Directive¹, a non-EU citizen who has a well-founded fear of being persecuted in his home country for reasons of race, religion, nationality, political opinion or membership of a particular social group may request refugee status within the EU. The Court of Justice has recently ruled on several occasions on questions regarding these reasons of persecution, which are naturally closely linked to the political and social situation prevailing in the asylum seeker's country of origin. Most persons seeking for asylum within the EU come from African and Asian countries in which political, ethnic and religious conflicts cast a shadow over the life of local people. Although these conflicts do not necessarily result in persecution of such nature or frequency that would breach the fundamental rights of persons or groups of persons, the cases submitted to the Court have clearly shown that the risk of serious persecution is real.

Restrictions on or open denial of the right to freedom of religion can entail such oppression of religious minorities that their protection by the international community becomes necessary. The Court set out in a case concerning continuous attacks on the Muslim Ahmadiyya community in Pakistan that aggressions aiming at preventing the public manifestation of a religion may constitute persecution for reasons of religion. In other countries, homosexual acts are a criminal offence and may lead to serious punishment, including life imprisonment. In this context, the Court assessed whether homosexuals may be regarded as forming a particular social group whose members, should they be persecuted in their country of origin, can seek protection within the EU. The Court has also clarified how national authorities can assess the credibility of the declared sexual orientation of applicants for asylum.

The huge number of asylum seekers arriving in the EU entails naturally the rising of the number of cases in which the Qualification Directive needs to be applied. As a consequence, such cases are being discussed more and more often before the Court and one can reasonably expect that its judges will have the opportunity also in the future to enrich the case-law regarding the reasons of persecution. The matter being important for every Member State, it can be useful from a practical point of view that, in case of doubts as to how to apply the Directive, these cases are submitted directly to the Court so the national courts and authorities can be given a uniform interpretation of it.

---

1 Directive 2004/83/EC of 29 April on minimum standards for the qualification and status of third country nationals or stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection and the content of the protection granted.

Bevezetés

A menekültként való elismerés feltételeire vonatkozó minimumszabályokról szóló uniós irányelv² értelmében azon nem uniós polgárok, akik az állampolgárságuk szerinti országban megalapozottan félnek a faji, illetőleg vallási okok, nemzeti hovatarozásuk, politikai meggyőződésük vagy meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozásuk miatti üldöztetéstől, menekültstátus iránti kérelmet nyújthatnak be az Európai Unióban.

Az utóbbi években az Európai Bíróságnak több alkalommal is lehetősége volt megvizsgálni a menekültstátus iránti kérelmek alátámasztásához szükséges üldöztetési okokat, amelyek természetesen szoros kapcsolatban állnak a menedékkérők származási országában fennálló politikai-társadalmi helyzettel. Az Európai Unió területén menedéjjogot kérő személyek túlnyomó többsége ugyanis olyan afrikai, illetve ázsiai országokból érkezik, ahol politikai, etnikai és vallási konfliktusok nehezítik meg az ott élők mindennapjait. Noha e konfliktusok nem szükségszerűen vezetnek olyan jellegű vagy gyakoriságú üldöztetéshez, amely már sérti egyes személyek vagy csoportok alapvető emberi jogait, a Bíróság elé érkezett ügyek azonban egyértelműen megmutatták, hogy az üldöztetés veszélye ilyen esetekben igenis valós.

A vallás szabad gyakorlásához fűződő jog korlátozása vagy e jog elismerésének kifejezett megtagadása könnyen olyan nyomás alá helyezheti a vallási kisebbségek tagjait, amely már szükségessé teheti e személyeknek a nemzetközi közösség általi védelmezését. A Bíróság egy a pakisztáni ahmadiyya vallási közösség tagjai ellen elkövetett támadásokkal kapcsolatos ügyben kimondta, hogy a vallási szertartások nyilvános gyakorlásával szembeni agresszív fellépések vallási okból való üldöztetésnek minősülhetnek.³

Egyes afrikai országokban a szexuális kisebbségek tagjai vannak folyamatos támadásoknak kitéve. Ezekben az országokban (például Sierra Leonében, Ugandában és Szenegálban) ugyanis a homoszexuális cselekmények bűncselekménynek minősülnek, és súlyos büntetések (akár életfogytig tartó szabadságvesztés) kiszabásához vezethetnek. A Bíróság ezzel összefüggésben megvizsgálta, hogy a homoszexuális menedékkérők a szexuális irányultságuk okán minősülhetnek-e olyan meghatározott társadalmi csoportnak, amelynek tagjai üldöztetés esetén az irányelv alapján az unió területén védelmet kereshetnek.⁴ A Bíróság a kérdéskörrel kapcsolatban a napokban azt is pon-

2 A harmadik országok állampolgárainak, illetve a hontalan személyeknek menekültként vagy a más okból nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésének feltételeiről [helyesen: feltételeire] és az e státusok tartalmára vonatkozó minimumszabályokról szóló, 2004. április 29-i 2004/83/EK tanácsi irányelv (HL 2004. L 304., 12. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 7. kötet, 96. o.). Ezen irányelv kifejezetten hivatkozik a menekültek helyzetére vonatkozó egyezményre, amelyet 1951. július 28-án Genfben írtak alá (Recueil des traités des Nations unies [1954], 189. kötet, 150. o., 2545. sz.), és 1954. április 22-én lépett hatályba.

3 A Bíróságnak a C-71/11. és a C-99/11. sz. Bundesrepublik Deutschland kontra Y. és Z. egyesített ügyekben 2012. szeptember 5-én meghozott ítélete.

4 A Bíróságnak a C-199/12., C-200/12. és C-201/12. sz. X., Y., Z. kontra Minister voor Immigratie en Asiel egyesített ügyekben 2013. november 7-én meghozott ítélete.

tosította, a nemzeti hatóságok milyen módon vizsgálhatják azt, hogy a menedékkérőknek az állítólagos homoszexuális irányultságukra vonatkozó nyilatkozatai hitelesek-e.⁵

Vallási okból való üldöztetés

Pakisztánban a büntető törvénykönyv előírja, hogy az ahmadiyya muzulmán közösség – egy iszlám megújulási mozgalom – tagjai akár három évig terjedő szabadságvesztéssel is sújthatók, ha azt állítják, hogy muzulmánok, ha hitüket az iszlámmal azonosítják, ha vallásukat hirdetik vagy terjesztik, vagy más személyeket a vallásukhoz való tartozásra ösztönöznek. Ugyanezen büntető törvénykönyv szerint az, aki Mohamed próféta nevét megsérti, halálbüntetéssel vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető.

A pakisztáni származású és az ahmadiyya közösséghez tartozó Y. és Z. menedékjog iránti kérelmet nyújtottak be Németországban, azt állítva, hogy a közösséghez való tartozásuk miatt voltak kénytelenek elhagyni szülőhazájukat. E tekintetben Y. előadta, hogy a szülőfalujában emberek egy csoportja többször megverte és kövekkel megdobálta őt az imahelyen. E személyek halálosan megfenyegették, és Mohamed próféta megsértése miatt a rendőrségen feljelentették. Z. arra hivatkozott, hogy vallási meggyőződése miatt bántalmazták és bebörtönözték őt.

A német hatóságok azonban elutasították a menedékjog iránti kérelmüket, mivel úgy találták, hogy az ahmadiyya közösség tagjai nyilvános vallásgyakorlásának pakisztáni korlátozása nem minősül az uniós menedékjog által elfogadott üldöztetésnek. A német hatóságok határozatai ellen indított jogi eljárásokban eljáró Bundesverwaltungsgericht (német szövetségi közigazgatási bíróság) azt kérdezte a Bíróságtól, hogy a vallásgyakorlás milyen típusú korlátozásai minősülnek a menekültstátus megadását igazoló üldöztetésnek.

A Bíróság válaszában mindenekelőtt pontosította, hogy csak a vallásszabadsághoz való jog súlyos megsértésének egyes formái – és nem e jog bármely megsértése – minősülhet a menekültstátus megadását megalapozó üldöztetésnek. Így egyrészt e jog gyakorlásának törvény által előírt korlátozásai nem tekinthetők üldöztetésnek addig, amíg a kérdéses jog lényeges tartalmi elemeit tiszteletben tartják. Másrészt magának e jognak a megsértése is csak akkor minősül üldöztetésnek, ha a jogsértés kellően súlyos, és annak áldozatát jelentős hátránnyal sújtja.

A Bíróság ezt követően megállapította, hogy nemcsak a vallás magánkörben való gyakorlását súlyosan fenyegető cselekmények minősülnek súlyos jogsértésnek, hanem azok a súlyos cselekmények is, amelyek üldözik a nyilvános vallásgyakorlást. Tehát nem a vallás gyakorlásának vagy kinyilvánításának nyilvános vagy magánjellege, illetve azoknak csoportos vagy egyéni módja, hanem az alkalmazott vagy kilátásba helyezett intézkedések vagy szankciók súlyossága az, ami meghatározza, hogy a vallásszabadsághoz való jog megsértése üldöztetésnek minősül-e.

5 A Bíróságnak a C-148/13., C-149/13. és C-150/13. sz. A., B., C. kontra Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie egyesített ügyekben 2014. december 2-án meghozott ítélete.

Ezzel összefüggésben a Bíróság kimondta: a vallásszabadsághoz való jog megsértése üldöztetésnek minősülhet olyan esetekben, amikor a menedékkérő e szabadságnak a származási országában való gyakorlása miatt annak a tényleges veszélynek teszi ki magát, hogy büntetőeljárást folytatnak le vele szemben, illetve, hogy embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés áldozatává válik. A Bíróság hangsúlyozta, hogy amennyiben a nyilvános vallási szertartásokon való egyéni vagy csoportos részvétel ilyen sérelmek bekövetkezését vonhatja maga után, úgy a vallásszabadsághoz való jog megsértése kellően súlyosnak minősül.

A Bíróság azt is megállapította, hogy e sérelmek bekövetkezése tényleges veszélynek értékelésekor a nemzeti hatóságoknak egy sor objektív és szubjektív tényezőt kell figyelembe venniük. E tekintetben az a szubjektív körülmény, hogy az érintett számára egy meghatározott és a származási országában korlátozás alá eső vallási cselekmény nyilvános elvégzése különösen fontos a vallási identitása megőrzésének szempontjából, lényeges körülménynek minősül azon veszély mértékének értékelése során, amelynek a kérelmező az említett országban a vallása miatt ki lenne téve. Mindez ráadásul akkor is így van, ha a kérdéses vallási cselekmény elvégzése az érintett vallási közösség egészének számára nem központi jelentőségű.

A vallási meggyőződés miatti üldöztetéssel szembeni védelem ugyanis kiterjed mindazon egyéni és közösségi magatartásformákra, amelyeket az érintett személy a maga szempontjából szükségesnek tekint, és amelyekbe beletartoznak mind a vallásos hiten alapuló, mind pedig a vallási tanok által előírt, azaz az e hit által megkövetelt magatartásformák.

Minderre tekintettel a Bíróság kimondta: amennyiben megállapítható, hogy a menedékkérő a származási országába való visszatérésekor olyan vallási cselekményeket végezne, amelyek az üldöztetés tényleges veszélyének tennék ki, úgy számára meg kell adni a menekültstátust. Ezzel összefüggésben a Bíróság úgy vélte, a menedékjog iránti kérelmeket elbíráló nemzeti hatóságok nem várhatják el a menedékkérőtől, hogy az üldöztetés elkerülésének érdekében lemondjon bizonyos vallási cselekmények kinyilvánításáról vagy gyakorlásáról.

A szexuális irányultság miatti üldöztetés

Olyan afrikai országokból származó személyek, amelyekben a homoszexuális cselekmények súlyos bűncselekménynek minősülnek, menedékjogot kértek Hollandiában, arra hivatkozva, hogy hazájukban megalapozottan félnek a szexuális irányultságuk miatti üldöztetéstől. Az ügyeket végső fokon elbíráló Raad van State (holland államtanács) arra a kérdésre várt választ a Bíróságtól, hogy az unió kívüli országok homoszexuális állampolgárai az irányelv értelmében olyan „meghatározott társadalmi csoportnak” minősülne, amelynek tagjai üldöztetés esetén jogosultak a menekültként való elismerésre. A holland bíróság azt is meg szeretne volna tudni, megvalósul-e az üldöztetés azzal, hogy a homoszexuális cselekmények a menedékkérő származási országában szabadságvesztéssel büntethető bűncselekménynek minősülnek.

A Bíróság ítéletében mindenekelőtt hangsúlyozta: valamely személy szexuális irányultsága olyannyira alapvető az identitásának szempontjából, hogy nem lehet őt annak feladására kényszeríteni. E tekintetben a Bíróság elismerte, hogy a kifejezetten homoszexuális személyeket célzó büntetőjogi szabályok létezése alapján megállapítható: e személyek egy különálló csoportot alkotnak, amelyet az azt körülvevő társadalom másként kezel.

Azonban az alapvető jogok megsértésének bizonyos súlyúnak kell lennie ahhoz, hogy az üldöztetésnek minősüljön. Tehát a homoszexuális menedékkérő alapvető jogainak megsértése nem feltétlenül éri el minden esetben ezt a szintet. Ebben az összefüggésben a homoszexuális cselekményeket büntető jogszabályok létezése önmagában nem tekinthető olyan súlyos sérelemnek, amely az irányelv értelmében üldöztetésnek minősíthető. Ellenben a homoszexuális cselekményeket büntető szabadságvesztés büntetés önmagában is üldöztetésnek minősülhet, feltéve, hogy azt ténylegesen alkalmazzák is.

Ilyen körülmények között, ha a menedékkérő arra hivatkozik, hogy származási országában létezik homoszexuális cselekményeket büntető jogszabály, a nemzeti hatóságok feladata megvizsgálni e származási országra vonatkozó valamennyi releváns tény, ideértve a származási ország törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseit, valamint azok alkalmazási módját is. E vizsgálat keretében többek között az említett hatóságok feladata annak megállapítása, hogy a kérelmező származási országában a szabadságvesztés büntetést a gyakorlatban alkalmazzák-e.

Arra a kérdésre vonatkozóan, miszerint nem várható-e el ésszerűen az, hogy a menedékkérő az üldöztetés elkerülésének érdekében titokban tartsa szexuális irányultságát a származási országában, vagy e szexuális irányultságának kifejezése során visszafogottságot tanúsítson, a Bíróság nemlegesen válaszolt. Megítélése szerint az azonos szexuális irányultságú tagokból álló csoporthoz tartozó személyektől elvárni ezen irányultságuk titokban tartását ellentétben áll annak elismerésével, hogy az érintetteknek az identitásuk szempontjából olyannyira alapvető jellemzőik vannak, hogy nem lehetne őket azok feladására kényszeríteni. A Bíróság szerint nem várható tehát el, hogy valamely menedékkérő az üldöztetés elkerülésének érdekében titokban tartsa homoszexualitását a származási országában.

A menedékkérő homoszexuális irányultsága hitelességének értékelése

A homoszexualitásuk miatt üldözöttek menedékjogának elvi szintű elismerése után a tagállami hatóságok rendkívül kényes helyzetbe kerültek, hiszen innentől fogva várható volt, hogy nagyszámú menedékkérő fog erre az üldöztetési okra hivatkozni. Annak eldöntése azonban, hogy e hatóságok miképpen értékelhetik a menedékkérő azon nyilatkozatát, amely szerint őt a származási országában a homoszexualitása miatt üldözik, valamennyi uniós tagállamot érintő olyan kérdés volt, amellyel kapcsolatban ismét szükség mutatkozott a Bíróság álláspontjának megismerésére. Nem kevesebbről volt ugyanis szó, mint annak meghatározásáról, milyen szempontok alapján

vizsgálható meg a menedékkérő azon állításának valóságtartalma, hogy homoszexuális irányultságú. A Bíróság elé került konkrét esetekben a holland államtanácsnak azzal kapcsolatban merültek fel kétségei, hogy a menedékkérőnek a nemzeti hatóságok általi, a szexuális irányultságára vonatkozó kikérdezése sértheti-e az Európai Unió alapjogi chartájában biztosított egyes alapjogokat.

A Bíróság az ítéletében először is pontosította, hogy a menedékkérőnek a szexuális irányultságára vonatkozó nyilatkozata csak az első lépés a kérelmének megvizsgálására irányuló eljárásban, és annak tartalma további megerősítést igényelhet. Azonban e nyilatkozatnak és az annak alátámasztására szolgáló bizonyítási eszközöknek az értékelésekor a nemzeti hatóságoknak tiszteletben kell tartaniuk az uniós jogot, különösen pedig az alapjogi chartában elismert olyan alapvető jogokat, mint az emberi méltóság tiszteletben tartásához, illetve a magán- és a családi élethez való jogok.

Ezen értékelést egyébként esetenként kell elvégezni, és annak figyelembe kell vennie a kérelmező egyéni helyzetét és személyes körülményeit (például a múltjára vonatkozó információkat, nemét és életkorát) annak meghatározása érdekében, hogy azok a cselekmények, amelyeknek ki volt vagy ki lehet téve, üldöztetésnek vagy súlyos sérelemnek tekinthetők-e. Ezzel összefüggésben a Bíróság a következő iránymutatókat adta a nemzeti hatóságoknak:

- Először, a menedékjog iránti kérelmeknek kizárólag a homoszexuálisokhoz kapcsolódó sztereotípiák alapján való értékelése nem teszi lehetővé a hatóságok számára, hogy figyelembe vegyék az érintett kérelmező egyéni helyzetét és személyes körülményeit. Az a tény, hogy a kérelmező nem képes választ adni az ilyen sztereotípiák személyes megélését érintő kérdésekre, önmagában nem elegendő ok kétségbe vonni a szexuális irányultságára vonatkozó nyilatkozatának hitelességét.

- Másodszor, noha a nemzeti hatóságok jogosultak kérdéseket feltenni a menedékkérő állítólagos szexuális irányultságára vonatkozó tények és körülmények értékelésének céljából, a kérelmező szexuális szokásainak részleteit érintő kérdések ellenében állnak az alapjogi charta által biztosított alapvető jogokkal, különösen pedig a magán- és a családi élethez való jogokkal.

- Harmadszor, a nemzeti hatóságok azon lehetőségét illetően, hogy – amint azt egyes menedékkérők javasolták – fogadják el a homoszexualitás bizonyítékaként homoszexuális cselekmények e hatóságok előtti elvégzését, a homoszexualitás megállapítására irányuló vizsgálat eredményét vagy a kérelmező homoszexuális cselekményeit bemutató videofelvétel tartalmát, a Bíróság megállapította: amellett, hogy az ilyen bizonyítási eszközök nem szükségszerűen bizonyító erejűek, elfogadásuk sértené az emberi méltósághoz való jogot, amelynek védelmét az alapjogi charta biztosítja. Emellett egy ilyen bizonyítási eszköz engedélyezése vagy elfogadása ösztönzőleg hatna egy olyan gyakorlat kialakítására, hogy más menedékkérőktől is megköveteljék annak bemutatását.

Zárszó

Az Európai Unió területére érkező menedékkérők nagy száma természetesen együtt jár a területet szabályozó uniós szabályok gyakori alkalmazásának szükségességével. Ebből adódóan a Bíróság elé kerülő ilyen ügyek száma is egyre jelentősebb, és ésszerűen várható, hogy a luxembourgi bírácoknak a jövőben is lesz még alkalmuk az irányelvben meghatározott üldöztetési okok tartalmának további pontosítására. Mivel itt valamennyi tagállamot érintő értelmezési kérdésekről van szó, ezért gyakorlati szempontból is hasznosnak bizonyulhat, ha az ilyen ügyek a lehető leggyorsabban az uniós bírák elé kerülnek, mivel így elkerülhető, hogy az irányelv fogalmait az egyes tagállamok hatóságai eltérő módon értelmezzék.